

■ АҮТОГРАФ

Валянцін Акудовіч: «Знайсці свой жанр...»

– Паважаны Валянцін Васільевіч, віншуем Вас з шанюўным юбілеем! Чулі, што Вы адзначылі яго незвычайным чынам. Ці не раскажаце чытачам «Кніганошы», як тое было?

– Я люблю баляваць з сябрамі, але нават з сябрамі я не люблю баляваць пад прымусам, бо пачуваюся прыкра ад хоць якога гвалту. А юбілей – гэта свята пад прымусам круглай «как дурак» даты. Таму я і прыдумаў уцячы ад яго ў вандроўку на байдарках. Тым болей што мы ўжо шмат год з хаўрусам філосафаў, літаратараў, музыкаў кожнае лета вандруем па Беларусі. Гэтым разам абралі звяз з трох рэчак: Іслач, Заходняя Бярэзіна, Нёман. Натуральна, як і ў кожнай вандроўцы, хапала розных прыгодаў: былі і оверкілі (перакуленая байдарка), і залевы, і ўсялякія іншыя нечаканкі. Але пра ўсё гэта я распавядаць не буду, хай яно застаецца пры мне, як падарунак на дзень народзінаў.

– У свой час Вы скончылі Маскоўскі літінстытут. Скажыце: пісьменнікамі нараджаюцца ці ўсё ж гэта такая ж самая прафесія, як і іншыя, і пісаць можна навучыць любога?

– Ва ўсе гады навучання літінстытутская прафесура не стамлялася нам нагадваць: на пісьменніка вывучыць немагчыма. Гэта і насамрэч так. Кожны «на пісьменніка» вучыцца сам. Але «вучыцца самому» зусім не азначае «вучыцца сам-насам». Якраз наадварот. Таму тут надзвычай істотна, у каго ты сам вучышся, хто кшталтуе цябе інтэлектуальна ды эстэтычна, якія каноны ў перспектыву твайго «сам» прапаноўваюць твае аўтарытэты і абраны табой асяродак. Разам з тым, калі табе наканавана стварыць нешта значнае, дык ты ад усяго

гэтага пачутага, засвоенага і табой раней ухваленага некалі адштурхнешся, каб наперад усяго змагло аб'явіцца загалоўнае ў пісьменніцтве – сам. Дарэчы, у гэты момант надзвычай істотна, ад чаго ты будзеш адштурхоўвацца: ад гнілой купіны, блізкага пагорка ці гарыстай вяршыні.

– Вы пішаце прозу, пішаце вершы, але, калі не памыляемся, любімы Ваш жанр – эсэ, які, дарэчы, папулярным стаў не так даўно... Як Вы прыйшлі да яго?

– Для кожнага літаратара ёсць сапраўднай удачай натрапіць менавіта на свой жанр. Верагодна, гэтая тэза некага (ці шмат каго) моцна здзівіць, маўляў, а ў чым тут, уласна, праблема. А між тым, праблема існуе, і не абы-якая. Найперш яна звязаная воль з чым. У літаратуры ў кожную эпоху ёсць дамінантныя, прэстыжныя ці нават модныя жанры, на якія перадушмі і арыентуецца кожны, хто прыходзіць у літаратуру. І ўсе тады плішчацца пісаць (Працяг на стар. 8)

Даведка «Кніганошы»:

Валянцін Акудовіч – філосаф, эсэіст. Аўтар кніг «Мяне няма. Роздумы на руінах чалавека», «Разбурыць Парыж», «Код адсутнасці», «Дыялогі з Богам» і інш. Асобныя тэксты друкаваліся ў ЗША, Украіне, Польшчы, Расіі, Сербіі, Македоніі. Лаўрэат прэміяў імя Алеся Адамовіча (Беларускі ПЭН-цэнтр), штотыднёвіка «ЛіМ», часопіса «Крыніца», Беларускага гуманітарнага цэнтра. Народзіўся ў 1950 годзе ў мястэчку Свіслач на Гарадзеншчыне. Жыве ў Мінску.

■ МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА

Вярцінскі Анатоль. Выбраныя творы. Уклад., камент. А.Вярцінскага; прадм. В. Русілка. – Мінск: Кнігазбор, 2009. – 528 с. [8] с. іл. – (Беларускі кнігазбор: Серыя 1. Мастацкая літаратура).

Кнігу скалалі найбольш значныя творы А. Вярцінскага – вершы, паэмы, міфалагічная драма, публіцыстычныя і літаратурна-крытычныя артыкулы, нататкі, эсэ. Яны даюць належнае ўяўленне пра творчы шлях і грамадскую

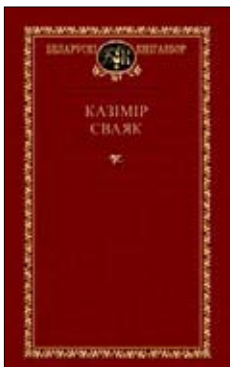
дзеясць аўтара, пра асаблівасць яго паэтыкі, мастацкага стылю, пра яго ідэяна-эстэтычнае і маральнае крэда. Гэта сорок шосты том кніжнага праекту «Беларускі кнігазбор».

Беларускія Александрыя, Троя, Трышчан...: Перакладная белетрыстыка Беларусі XV – XVII стст. Укл., расчыт., пер. з старабел., прадмова, камент. А. Бразгунова. – Мінск: Беларуская навука, 2009. – 736 с. [8] с.: іл. – (Беларускі кнігазбор. Серыя 1. Мастацкая літаратура).

Вандроўныя сюжэты гістарычнай белетрыстыкі і рыцарскага рамана XV – XVII стагоддзяў не маглі не заблукваць з Заходняй Еўропы і на Беларусь. Тут на іх аснове былі

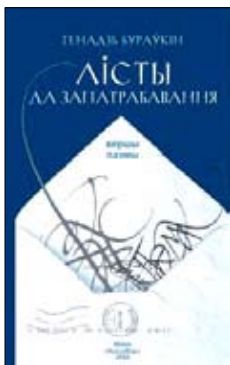
створаныя беларускія варыянты шырока вядомых твораў, якімі зачытвалася ўсё тагачаснае адукаванае грамадства. Сорок сёмы том кніжнага праекту «Беларускі кнігазбор».

Сваяк Казімір. Выбраныя творы. Уклад., прадм., камент. І. Багдановіч. – Мінск: Кнігазбор, 2010. – 472 с.: [8] с. іл. – (Беларускі кнігазбор: Серыя 1. Мастацкая літаратура).

У кнізе ўпершыню максімальна поўна сабраная творчая спадчына беларускага каталіцкага святара Кастуся Стаповіча, вядомага як выдатны беларускі паэт Казімір Сваяк (1890–1926). Акрамя вядомых у свой час асобных выданняў зборніка вершаў «Мая ліра», п'ес «Янка Канцавы» і «Купалле», дзённіка «Дзёна маёй мыслі, сэрца і волі», у кнігу ўвайшлі раскіданыя па заходнебеларускай перыёдыцы 1910 – 1920-х гадоў шматлікія вершы, аповяданні, жарты, публіцыстычныя артыкулы на надзённыя тэмы тагачаснага жыцця, літаратурная і мастацтвазнаўчая крытыка. Пяцьдзесят чацверты том кніжнага праекту «Беларускі кнігазбор».

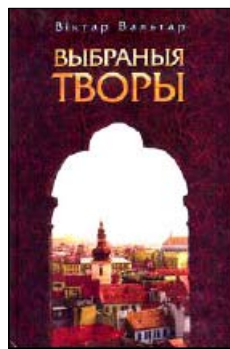
створаныя беларускія варыянты шырока вядомых твораў, якімі зачытвалася ўсё тагачаснае адукаванае грамадства. Сорок сёмы том кніжнага праекту «Беларускі кнігазбор».

Бураўкін Генадзь. Лісты да запатрабавання: вершы і паэмы. – Мінск: Кнігазбор, 2010. – 336 с.

Новую кнігу паэзіі Генадзь Бураўкін напісаў ужо ў XXI стагоддзі. Яе склалі паэмы «Узнясенне» і «Развітанне», прысвечаныя апосталам Бацькаўшчыны Францішку Багушэвічу і Якубу Коласу, а таксама лірычныя вершы, прасякнутыя балючымі клопатамі нашых дзён, асветленыя сыноўскай любоўю да роднай зямлі і прадыха-

ванья ўзвышаным пачуццём чыстага кахання. Як заўсёды ў аўтара, яны гранічна спавядальныя і ўсхваляваныя.

Вальтар Віктар. Выбраныя творы. Уклад. М. Казлоўскага, С. Панізніка; прадм. Л. Савік. – Мінск: Кнігазбор, 2009. – 280 с. – (Бібліятэчка альманаха «Купфэрак Віленшчыны». №13).

У зборнік выбраных твораў Віктара Вальтара (1902 – 1931) – беларускага пісьменніка, які жывіў у міжваеннай Латвіі, – увайшло ўсё найлепшае, створанае ім за такое кароткае, але змястоўнае жыццё. З небыцця вяртаецца яшчэ адно імя

багдановічаўскага лёсу, на яшчэ аднаго цікавага творцу пабагацее наша літаратура.

Ніемі Мікаэль. Папулярная музыка зь Вітулы: раман. Пер. са швед. мовы В. Цьвіркі. – Мінск: Логвінаў, 2010. – 278 с. – (BYBOOKS).

Кніга надзвычай папулярнага пісьменніка Мікаэля Ніемі (нар. 1959 г.), якога называюць шведскім Сэлінджэрам, апавядае пра свет яго дзяцінства – вёску Паяле на поўначы Швецыі, дзе людзі жывуць разме-

рана і не спяшаючыся, згодна з пракаветнымі традыцыямі і завядзёнкамі, і куды паступова пранікае цывілізацыя, што мяняе і ўклад жыцця, і стасункі між людзьмі. Поўная смешных і неверагодных сітуацыяў кніга напісаная жывою, сакавітаю моваю. Героі Ніемі не пераборлівыя ў выказваннях, але ж гэта не сцэны з жыцця ангельскіх лордаў...

Святая праўда ды іншыя казкі: кніга ўласных твораў і перакладаў пераможцаў конкурсу маладых літаратараў імя Карласа Шэрмана. – Мінск: Логвінаў, 2009. – 262 с.

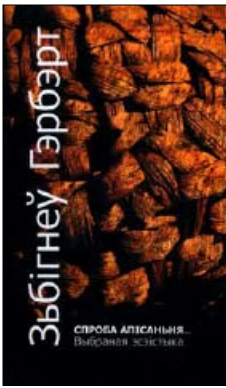
Зборнік твораў і перакладаў лаўрэатаў конкурсу маладых літаратараў, праведзенага РГА «Беларускі ПЭН-Цэнтр» у 2009 годзе. Кніга мае выгляд клепсідры, што азначае – чытаецца як з аднаго, так і з другога боку. З аднаго боку – вершы і проза фіналістаў. З другога – іх паэтычныя і празаічныя пераклады.

створаныя беларускія варыянты шырока вядомых твораў, якімі зачытвалася ўсё тагачаснае адукаванае грамадства. Сорок сёмы том кніжнага праекту «Беларускі кнігазбор».

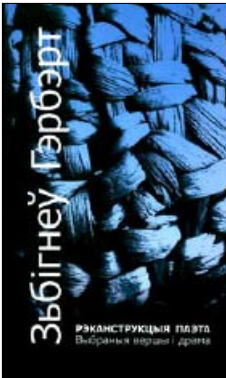
Южык Міхась. АнтыРЫФМАР. – Мінск: Логвінаў, 2009. – 182 с.

У кнізе «АнтыРЫФМАР» сабраныя вершы аўтара, якія пісаліся і друкаваліся ў розных перыядычных выданнях цягам апошніх дзесяці гадоў. Гэта філасофская лірыка, пададзёная як у класічнай (РЫФМАР), так і эксперыментальнай (АнтыРЫФМАР) форме. Міхась Южык – празаік, паэт, літаратурны крытык, аўтар кніг прозы «Мёртвае дрэва», «Перакулены час», «Марыянэтка і лялькаводы», рамана «Лесвіца».

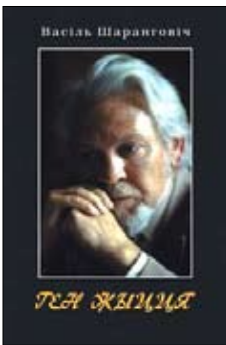
Гербэрт Зьбігнеў. Спроба апісаньня: эсэ. Пер. з польск. – Мінск: Логвінаў, 2009. – 248 с.

Адзін з найвыбітнейшых польскіх паэтаў і драматургаў XX стагоддзя Зьбігнеў Гербэрт (1924 – 1998) таксама шырока вядомы сваімі кнігамі эсэ, перакладзенымі на шматлікія мовы свету. У кнізе «Спроба апісаньня...», першым асобным выданні эсэістыкі Гербэрта па-беларуску, сабраныя дзесяць эсэ з трох ягоных кніг.

Гербэрт Зьбігнеў. Рэканструкцыя паэта: вершы, п'еса. Пер. з польск. – Мінск: Логвінаў, 2009. – 244 с.

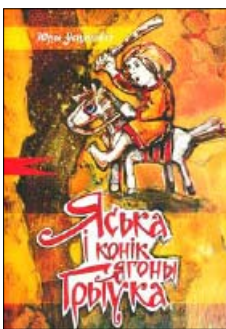
У другую кнігу ўвайшлі выбраныя вершы Зьбігнева Гербэрта. Большасць тэкстаў публікуецца па-беларуску ўпершыню. Некаторыя вершы падаюцца ў новых беларускіх перакладах. У кнізе змешчаная таксама драма Гербэрта «Рэканструкцыя паэта».

Шارانговіч Васіль. Ген жыцця: аўтабіяграфічная аповесць. – Мінск: Кнігазбор, 2009. – 364 с.: іл.

Жыццё Народнага мастака Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі рэспублікі, прафесара Васіля Шارانговіча – яркавы прыклад таго, як талент і апантаная працавітасць, велізарнае жаданне дасягнуць пастаўленай мэты і самаахвярнае служэнне ёй вывелі хлопчыка з глухой вёсачкі

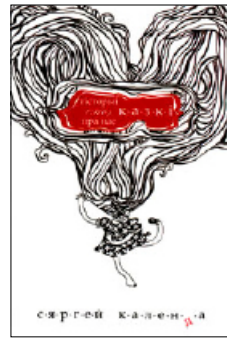
Качаны, што на Мядзельшчыне, на шырокі шлях мастацтва. Змрочныя дні ваеннага маленства, гаротнае пасляваеннае існаванне сярод мудрых і спагадлівых вясковых людзей, нялёгка, запоўненыя бясконцай працай гады студэнцкага юнацтва, пошукі свайго адметнага месца ў жыцці, сустрэчы з многімі выдатнымі асобамі, актыўная творчая і педагогічная дзейнасць – усё гэта паўстае са старонак аўтабіяграфічнай аповесці мастака «Ген жыцця».

Усціновіч Юры. Яська і конік ягоны Грыўка: казка. Мастак І. Іваноў. – Мінск: Логвінаў, 2010. – 28 с.

Аўтар кнігі – полацкі гісторык, выкладчык Полацкага ўніверсітэта Юры Усціновіч. Кніга «Яська і конік ягоны Грыўка» адрасаваная маленькім чытачам. Напісаная кніга ў былінным стылі, з добраю доляю фантазіі, аднак грунтуецца на гістарычных фактах.

Шасцігадовы полацкі хлопчык Яська засмучаецца, што бацька не ўзяў яго з сабой на Грунвальдскую бітву з крыжакамі. Аднак тут, кажа аўтар кнігі, здараецца чуд...

Календа Сяргей. Казкі: гісторыі (не) пра нас. Казкі. – Мінск: Галіяфы, 2010. – 108 с.: іл.

Казкі Сяргея Календы блізкія да чароўных, хаця ў іх няма пафасных цмокаў, самотных прынцаў ды непрадказальных феяў, няма чароўных прадметаў, ад барады да лямпы. Усё гэта падаецца неактуальным для сучаснага чытача, разбэшчанага кампутарнымі гульнямі. Аднак тут ёсць матывы

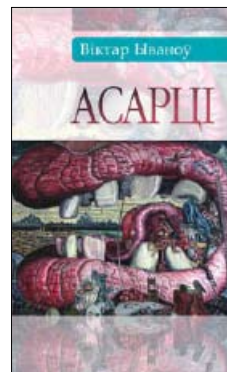
ўвядзення, матывы пошукаў іншага сусвету і падарожжа ў яго, тут ёсць ініцыяцыі, без якіх немагчыма чароўная казка. Галоўнае – героі ды адносіны паміж імі.

Савоська Павел. Апошні сезон: аповесці, апавяданні. – Мінск: Галіяфы, 2009. – 398 с.

Павел Савоська стварае цікавыя і запамінальныя вобразы і характары, дакладна перадае каларыт сваёй эпохі. Аўтар знаёміць нас з падзеямі і асобамі, прымушае кожнага задумацца і суперажываць іх лёсу. Героі кнігі – звычайныя людзі, якія трапляюць у складаныя ўмовы жыцця, паўстаюць перад праблемай выбару і вымушаныя на аснове

свайго досведу рабіць аналіз сітуацыі і прымаць рашэнні; гэта людзі неспакойныя, яны не ўмеюць прыстасоўвацца, шчыра вераць у чалавечую дабрыву і ў перамогу светлага. У кнігу ўвайшлі новыя аповесці «Апошні сезон», «Фіктыўны шлюб», «Грэшнік» і шэраг апавяданняў.

Іваноў Віктар. Асарці: паэзія, проза, п'еса. – Мінск: Галіяфы, 2009. – 156 с. – (Другі фронт мастацтваў).

У зборнік «Асарці» ўвайшоў шэраг паэтычных, праяічных і драматычных твораў Віктара Іванова, напісаных у 1999 – 2006 гг., у тым ліку літаратурнакрытычная аповесць «Кутузаў» і першы ў славянскай паэзіі цыкл аўтамабільных санетаў «Аўтамабілі СССР». Кніга змяшчае розныя па сваім пафасе, паэтыцы і мастацкай вартасці творы,

чым і тлумачыцца выбар назвы. Зборнік «Асарці» прызначаны для самага шырокага кола чытачоў.

Гаўф Вільгельм. Халоднае сэрца: казка. Пер. з ням. мовы і паслямова Альгерда Бахарэвіча. – Мінск: Галіяфы, 2009. – 230 с. – (Другі фронт мастацтваў).

Знакаміты казачны твор класіка нямецкай літаратуры Вільгельма Гаўфа (1802 – 1827) дапоўнены прыгодамі «нікому не вядомага» перакладчыка, які падчас працы над казкай сам робіцца персанажам дзіўнай, містычнай гісторыі...

Янсан Тувэ. Маленькія тролі і вялікая паводка. Пер. з швед. Н. Лабады; ілюстрацыі Т. Янсан. – Мінск: Зміцер Колас, 2010. – 56 с.: іл.

Казачная аповесць «Маленькія тролі і вялікая паводка» – першая з серыі кніг, прысвечаных мумітролям, чароўным і забаўным істотам, прыдуманым, апісаным і намаляваным выдатнай фінскай пісьменніцай і мастачкай Тувэ

Янсан (1914 – 2001). Кніга адрасуецца дзецям малодшага школьнага ўзросту, а таксама ўсім аматарам і заўзятарам мумітроляў.

Гамбровіч Вітальд. Ferdurke: раман. Пер. з польск. В. Сёмухі. – Мінск: Калегіум Усходняй Еўропы імя Яна Новака-Езэранскага; Зміцер Колас, 2009. – 266 с. – (Littera scripta).

Раман аднаго з найбуйнейшых польскіх аўтараў ХХ ст. Вітальда Гамбровіча, поўны чорнага гумару, працягвае камедыійныя традыцыі вялікіх майстроў мінуўшчыны – Рабле, Сервантэса, Філдынга.

Правакацыйны стыль, парадаксальная будова твора і абсурднасць яго сітуацый не замяняюць аўтару глыбока даследаваць такія вечныя тэмы, як узаемаадносінны маладосці і даросласці, сталасці і недаспеласці, уплыў на чалавека культуры і дачыненняў з іншымі, свабода асобы і яе залежнасць ад чужой думкі...

Барадулін Рыгор. Выпаў грук у грома з рук: лапатушкі, цвялілкі, бубнілкі, пацешкі. Для дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. Уклад. У. Сіўчыкаў; маст. А. Карповіч. – Мінск: Радзіёла-плюс, 2009. – 160 с.: іл.

Кнігу Народнага паэта Беларусі, намінанта Нобелеўскай прэміі ў галіне літаратуры Рыгора Барадуліна склалі вершы, загадкі, лапатушкі, цвялілкі, бубнілкі, пацешкі, а таксама пераклады твораў

дзіцячых пісьменнікаў з Польшчы, Літвы, Грузіі, Малдовы і інш. Кожны раздзел Дзядзька Рыгор пазначае дасціпным вершыкам:

Грузінскія казкі-раскалыханкі
Ступаюць на беларускія ганкі.
Сябры!
Адчыняйце і вочы, і вушы,
Хай сонцам напоўняцца душы!

■ 3 ПЕРШЫХ ВУСНАЎ

Андрэй Хадановіч: «Ва Украіне чытаюць па-беларуску»

Сёлета ва Украіне чарговы раз праходзіў фестываль культуры «Беларуская вясна». Адным з яго ўдзельнікаў быў паэт і перакладчык, старшыня Беларускага ПЭН-цэнтру Андрэй Хадановіч. Са спадаром Андрэем гутарыў Міхась Скобла.

– Фестываль «Беларуская вясна» ладзіўся ўжо трэцім разам, і Вы бралі ўдзел ва ўсіх трох. Чым сёлетняя «Вясна» адрознівалася ад папярэдніх?

– Калі раней былі проста чытанні, прэзентацыі кніжак, паэтычныя слэмы што да літаратараў, то сёлета з’явілася ініцыятыва на ўзроўні выдаўцоў і кнігарняў. Праект пад назвай «Беларуская палічка» прэзентаваўся адначасова ў некалькіх украінскіх гарадах – там, дзе ёсць сетка ўкраінскіх кнігарняў «Е». Паўсюль, дзе існуе «Е», цяпер ёсць беларускія кніжкі на беларускай мове. Спачатку дэсант нашых маладых паэтаў у складзе Віталія Рыжкова, Андрэя Адамовіча і Сяргея Прылуцкага наведаў Харкаў і Кіеў. Дарэчы, у кіеўскай кнігарні «Е» сустрэча выклікала вялікі энтузіязм: быў арганізаваны тэлемот з беларускім літаратарам Паўлам Касцюкевічам, які з экрану прачытаў сваё апавяданне і сарваў воплескі. А мы з шанюўнымі калегамі Барысам Пятровічам і Вольгай Бабковай наведалі Львоў, дзе адбылася сустрэча ў кавярні «Кабінет», потым мы паехалі ў Івана-Франкоўск, пасля ізноў

вярнуліся ў Львоў, дзе мелі дзве сустрэчы ў кнігарнях «Е».

Усё робіцца цэнтралізавана – паміж Мінскам і Кіевам. З украінскага боку гэта арганізатары «Беларускай вясны», а з нашага – мінская кнігарня «Ў» і Ігар Логвінаў. Сімвалічна, што дзве адметныя літары нашых алфавітаў так сустрэліся. У выніку, зразумела, першыя дваццаць выдавецкіх пазіцый, якія паехалі ва Украіну, – гэта ўсё прадукцыя незалежных кнігарняў, маленькіх, недзяржаўных. Прыемна, што Ігар Логвінаў праявіў талерантнасць, і, скажам, у гэтым топ-спісе не толькі кнігі выдавецтва «Логвінаў», а і іншых. Скажам, выдавецтва «Галіяфы» – Альгерда Бахарэвіча і Зміцера Вішнёва, кнігі Барыса Пятровіча «Жыць не страшна» і «Плошча».

– Вы лічыце, што ўкраінцы будучы набываць беларускія кнігі па-беларуску?

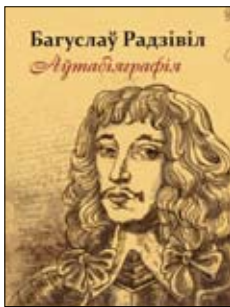
– Будуць набываць і чытаць. У 2005 годзе ў кіеўскім выдавецтве «Факт» выйшла мая кніжка – па-беларуску. Выдавец Леанід Фількенштэйн вырашыў, што гэта можа быць нечакана і прыбытковая. Кніжка выйшла без аніякіх

Андрэй ХАДАНОВІЧ

дафінансаванняў – і дзвюхтысячны налад разышоўся за некалькі месяцаў. Так што і ва Украіне чытаюць па-беларуску. Можа быць, таму, што мовы нашыя блізкія і ўзаемапразрыстыя – 86 адсоткаў агульнай лексікі. З іншага боку – усё ж такі розныя. І чытач можа адчуць сябе паліглотам, які раптам дазнаецца, што ведае яшчэ адну замежную мову.

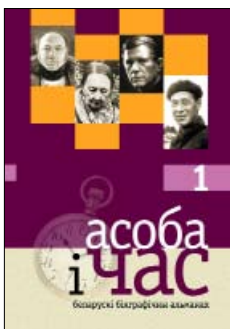
Паводле
«Радзіё Свабода»

Багуслаў Радзівіл. Аўтабіяграфія. Уклад. і пасляслоўе Уладзімір Сіўчыкаў; прадм. Генрык Літвін; пер. з пол. мовы А. Бутзвіч, Ул. Сіўчыкаў. – Мінск: Радыёлаплас, 2009. – 164 с.: іл.

Гэтую кнігу з яе асноўным творам, «Аўтабіяграфіяй», што належыць пярэму выбітнаму дзяржаўнаму і ваеннаму дзеячу Вялікага Княства Літоўскага князя Багуслава

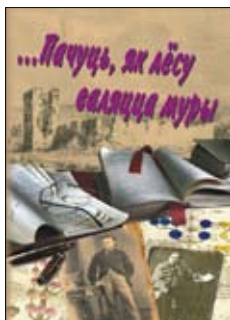
Радзівіла, варта аднесці да «літаратуры факту». Аднак цікавая яна будзе не толькі прафесійным гісторыкам, але і ўсім, хто цікавіцца нашым мінулым. У кнізе шырока прадстаўлены падзеі XVII ст., удзельнікам і відавочцам якіх быў сам Багуслаў Радзівіл.

«Асоба і час». Беларускі біяграфічны альманах. Выпуск 1. Уклад. Аляксандр Фядута. – Мінск: Лімарыус, 2009. – 500 с.

«Асоба і час» – альманах пра людзей, чыё жыццё было звязанае з Беларуссю. У першы выпуск альманаха ўвайшлі матэрыялы, прысвечаныя як добра вядомым асобам (Васіль Быкаў, Іван Мележ, Янка Брыль, Пётр Машэраў, Зоська Верас, Аляксей Салавей),

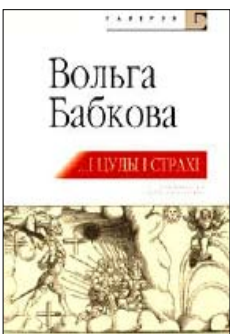
так і тым, хто пакуль не стаў часткай свядомасці нашага народа, але заслугоўвае гэтага (архівіст Мікола Маліноўскі, гісторык і палітык Іякім Лявель, фізік Фёдар Фёдарэў, удзельніца паўстання 1830-31 гг. Ганна Герыч, педагог Уладзімір Барані і інш.). Упершыню друкуюцца ўспаміны, дзённікі, лісты гэтых людзей.

...Пачуць, як лёсу вяляцца мур: памяці Генадзя Кісялёва. – Мінск: Лімарыус, 2010.

Зборнік прысвечаны памяці выбітнага гісторыка літаратуры Беларусі XIX – XX стст. Генадзя Васільевіча Кісялёва – чалавека, які аддаў сваё жыццё раскрыццю таямніцаў аўтарства ананімных паэм «Энеіда» і «Тарас на Парнасе», найбуйнейшага даследчыка жыцця Кастуся Каліноўскага. У

зборнік увайшла поўная бібліяграфія прац навукоўца, успаміны пра яго, артыкулы сяброў, вучняў і паслядоўнікаў, якія працягваюць яго справу. Сярод аўтараў зборніка Адам Мальдзіс, Арсень Ліс, Аляксей Каўка, Віталь Скалабан, Язэп Янушкевіч, Вольга Гарбачова, Мікола Хаўстовіч, Сямён Букчын, Аляксей Смалянчук і інш.

Бабкова Вольга. ...І чуды, і страхі: эсэ па гісторыі штодзённасці Вялікага Княства Літоўскага XVI – XVII стагоддзяў. – Мінск: Логвінаў, 2010. – 152 с. – (Галерэя «Б»).

Пад адной вокладкай сабраныя гістарычныя эсэ Вольгі Бабковай, якія друкаваліся ў розныя часы ў газеце «Наша Ніва». Аўтар не імкнецца вытлумачыць жыццё

людзей позняга Сярэднявечча і пачатку Новага Часу, а спрабуе адчуць колеры і смакі самога тагачаснага жыцця. Праца са старажытнымі дакументамі дала магчымасць Вользе Бабковай адгукнуцца на «экзистэнцыяльнае рэха», якое паўстае паміж часам цяперашнім і часам мінулым. Паміж аўтарам і гістарычным персанажам.

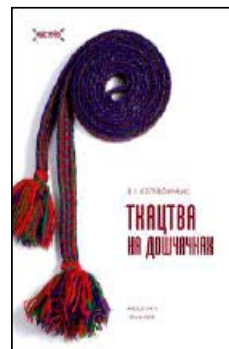

Плавінскі Мікалай. Нарысы гісторыі клінковай зброі X – XIII стагоддзяў на Беларусі. – Мінск: Логвінаў, 2009. – 158 с.: іл.

Праца прысвечана вывучэнню клінковай зброі X – XIII стст. на тэрыторыі Беларусі. На падставе археалагічных дадзеных, пісьмовых і іканаграфічных крыніц у кнізе выяўляюцца асноўныя напрамкі развіцця асобных відаў клінковай зброі і іх суадносін у комплексе ўзбраення рэгіёна.

Звесткі аб клінковай зброі насельніцтва Беларусі параўноўваюцца з аналагічнай інфармацыяй аб суседніх рэгіёнах, што дазваляе вызначыць месца Беларусі на ваенна-тэхнічнай мапе Еўропы X – XIII стст. Тэкст суправаджаецца шматлікімі ілюстрацыямі.

Кніга разлічана на археолагаў, гісторыкаў, музейных супрацоўнікаў і ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй і матэрыяльнай культурай сярэднявечнай Беларусі.

Селівончык Вера. Ткацтва на дошчачках: практычны дапаможнік. – Мінск: Медысонт, 2009. – 64 с.: іл. – (Майстроўня).

Кніга адкрывае серыю практычных дапаможнікаў у традыцыйных беларускіх рамёствах і з'яўляецца вынікам паглыбленага вывучэння старажытнай тэхнікі вырабу паясоў. У ёй падрабязна апісваюцца ўсе тэхналагічныя працэсы: запраўка дошчачак, складанне узораў, прыёмы ткання, якія праілюстраваныя

каляровымі схемамі, малюнкамі і фотаздымкамі, расказваецца пра аздабленне тканых рэчаў кутасамі, пампонамі, махрамі. Акрамя таго, аўтарка дэманструе вынікі творчага пераасэнсавання тэхнічных і мастацкіх магчымасцяў гэтага спосабу ткання, а таксама раскрывае раней не вядомыя сакрэты тэхнікі. Кніга змяшчае дадатак, у якім прыводзяцца фотаздымкі і схемы традыцыйных беларускіх паясоў з музейных і прыватных калекцый.

Краўцэвіч Аляксей. Рыцары і дойліды Гародні: навелы. / ілюстрацыі П. Татарнікава. – Гародня-Wrocław, 2009. – 107 с.: іл. – (Гарадзенская бібліятэка).

«Рыцары і дойліды Гародні» – 8-я кніга серыі «Гарадзенская бібліятэка». Яна складаецца з трох навелаў гісторыка Аляксея Краўцэвіча, прысвечаных археалагічным даследаванням сярэднявечнай Гарадзеншчыны, гарадзенскаму Старому Замку, вялікаму князю Вітаўту, які сваю кар'еру пачынаў менавіта тут. Гэта першая падобнага кшталту кніга, прысвечаная Гародні.

Гарадзенскі палімпсест. 2009. Дзяржаўныя ўстановы і палітычнае жыццё. XV – XX ст. Пад рэд. А. Смаленчука, Н. Сліж. – Гародня, 2009. – 383 с.: іл. – (Гарадзенская бібліятэка).

Матэрыялы зборніка прысвечаныя гісторыі Гародні. У цэнтры даследчыцкай увагі апынуліся праблемы дзейнасці гарадскіх і дзяржаўных органаў улады, а таксама палітычнае жыццё.

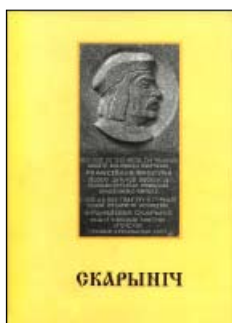
Асобнае месца ў зборніку адведзенае крыніцазнаўству і публікацыі дакументаў. Зборнік адрасаваны навукоўцам, а таксама ўсім, каго цікавіць гісторыя Беларусі і мінулае яе гарадоў.

Астапенка Анатолий. **Игде зродилися и ускармлиены суть по Бозе...: дослед беларускага нацыяналізму.** – Санкт-Петербург: Невский Простор, 2010. – 734 с.

Аўтар кнігі – вядомы палітык і публіцыст – сцвярджае, што «нацыяналізм ад нараджэння натуральна ўласцівы кожнаму чалавеку». Сам сябе ён лічыць нацыяналістам, мяркуючы не толькі па гэтай кнізе, але і па папярэдняй, якая так і называлася

«Паслухайце нацыяналіста». Безумоўна, кніга выкліча неадназначную рэакцыю і розныя ацэнкі. І найперш ад таго, што звычайны патрыятызм вельмі часта выдаецца аўтарам за... зразумела ж, нацыяналізм.

Скарыніч: Літаратурна-навуковы гадавік. Вып. 8-9. Уклад. А. Каўка. – М.: Советский писатель, 2010. – 287 с.

Выпуск прысвечаны 1000-м угодкам леталіснае Літвы-Беларусі, а таксама беларускай прысутнасці ў маскоўскай (расійскай) прасторы, малазным старонкам з гісторыі нацыянальнага адраджэння. Сярод аўтараў гадавіка – Здзіслаў Сіцька, Сяргей Дубавец, Віталь Скалабан,

Алесь Петрашкевіч і інш. У літаратурным раздзеле друкуюцца творы Ларысы Геніюш, Міколы Ермаловіча, Васіля Зуёнкі і інш. Каардынатар праекту – Віктар Чайчыц.

Косман Марцэлі. **3 гісторыі культуры Вялікага Княства Літоўскага.** Уклад. Г. Сагановіча; пер. з пол. мовы С. Ішчанкі [і інш.]. – Мінск: Медысонт, 2010. – 448 с. – (Бібліятэка часопіса «Беларускі гістарычны агляд»).

Кнігу вядомага польскага літуаніста складаюць артыкулы, прысвечаныя пераважна маладаследаваным праблемам сацыяльна-палітычнай і канфесійна-

культурнай гісторыі ВКЛ. Выбраныя працы дэманструюць шырыню даследчыцкіх інтарэсаў і нетыповасць падыходаў навукоўцы, заслужанага і для беларускай гістарыяграфіі.

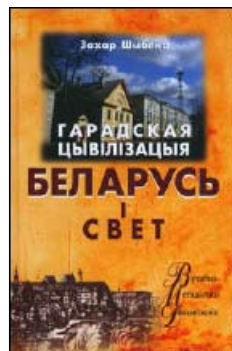
Выданне разлічана на гісторыкаў, студэнтаў гістарычных факультэтаў і ўсіх, хто цікавіцца даўняй гісторыяй Беларусі.

Калядка Святлана. **Беларуская сучасная жаночая паэзія: мастацкія канцэпцыі «жаночага шчасця».** – Мінск: Беларуская навука, 2010. – 163 с.

У манаграфіі разглядаецца жаночая інтымная лірыка (другая палова XX – пачатак XXI ст.) у творчасці паэтак як старэйшага пакалення, так і дэбютантак. У асобных раздзелах прадстаўлены псіхалагічныя тыпы (традыцыйныя фемінінны і фемінны, фемінісцкі, андрагінны, духоўны,

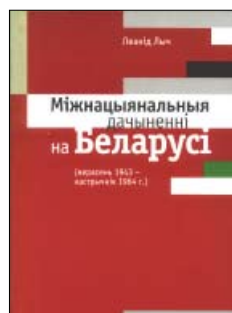
інтэлектуальны і інш.), якія пакладзеныя ў аснову стварэння паэтычнага вобразу лірычнай гераніні. Актуальнасць манаграфіі грунтуецца на вывучэнні жаночай паэзіі з дапамогай сучасных гендэрных тэорый, у якіх задзейнічаны метадалагічны інструментарый псіхалогіі, філасофіі, сацыялогіі і іншых навук. Адрасуецца навукоўцам, выкладчакам, настаўнікам, студэнтам і ўсім, каго цікавіць сучасная паэзія ў шматварыянтнасці самараскрыцця аўтаркі-жанчыны.

Шыбека Захар. **Гарадская цывілізацыя: Беларусь і свет. Курс лекцый.** Вільня: ЕГУ, 2009. – 372 с.

Навучальна-метадычны дапаможнік пра станаўленне гарадской цывілізацыі ў Беларусі і свеце складаецца з трох раздзелаў: гісторыя горада, урбанізацыя, гараджане. Гісторыя гарадоў Беларусі і свету паказаная храналагічна, паралельна і параўнальна, праблемы сучаснасці Беларусі – з рэтраспекцыямі ў

мінулае і ў кантэксце сусветных працэсаў. Урбанізацыя даследуецца ў сувязі з развіццём эканомікі і гарадской культуры, узаемаадносінамі вялікіх і малых гарадоў і даміноўнай роляй сталіцы. Аўтар разглядае такія аспекты, як ментальнасць гараджанаў, гарадскі камфорт, гарадское самакіраванне і горадабудаўнічая палітыка. Выданне прыдатнае для выкарыстання ў якасці дапаможніка па спецыяльным курсе «Гарадская цывілізацыя: Беларусь і свет» (сёння выкладаецца ў ЕГУ). Кніга будзе цікавая і карысная шырокаму колу чытачоў.

Лыч Леанід. **Міжнацыянальныя дачыненні на Беларусі (верасень 1943 – кастрычнік 1964)** – Мінск: Галіяфы, 2009. – 284 с.

У кнізе на вопыце Беларусі паказваецца, як у выніку правядзення савецкай палітыкі збліжэння і зліцця нацый, іх культур і моваў адбывалася дэнацыяналізацыя яе палітычнага, эканамічнага і духоўнага жыцця, дэфармавалася нацыянальная самасвядомасць народа.

Прызначаецца для шырокага кола чытачоў, якія цікавяцца ці спецыяльна займаюцца вывучэннем нацыянальных дачыненняў у СССР у пасляваенны перыяд.

Гарадзенскія зацёмкі з катамі на фоне

Астравец Сяргей. Каты Ёзафа Ратцынгера: апавяданні, эсэ, зацёмкі, рэпартажы з Горадні. – Вільня: Інстытут беларусістыкі, 2009. – 248 с. – (Кнігарня «Наша Ніва»).

Адна з апошніх кніг серыі Кнігарні «Наша Ніва» належыць не толькі пярэды клавятуры вядомага гарадзенскага журналіста, але і хвасту, вусам і кіпцюрам ягонага ката.

Аўтар самага незразуметага блогу на «Нашай Ніве», Сяргей Астравец гранічна шчыры, надзвычай адкрыты ў сваіх тэкстах. Ён дазваляе нам прайсціся па вуліцах свайго горада, зайсці ў сенцы свайго светапогляду, зазірнуць у старую драўляную шафу свайго творчасці.

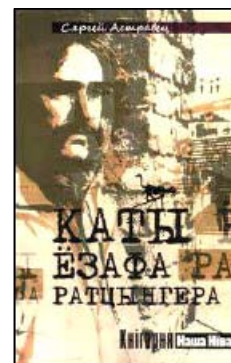
Здалёк пазнавальны на вуліцах уладальнік пышных вусаў і шавялюры, быццам стары хіпан, дыназаўр неіснуючых папяровых выданняў. Чалавек з густам. Эстэт – падкрэслена піша тарашкевіцай. Яго апавяданні, быццам паштоўкі, запомненыя краявіды, тэлеграмы: з Горадні, Грунвальду, Адрыятыкі, Усходняй Нямецчыны...

Найноўшая кніга – «Каты Ёзафа

Ратцынгера» – гэта арганічны працяг папярэдніх кніг аўтара. Як і ў «Кактэйлі...», гэта збор апавяданняў, нататак, нарысаў з горада над Нёманам, старадаўняга Garten, які аўтар адчувае як мала хто. Але не толькі адсюль: ёсць і экскурс у дагарадзенскае мінулае, у сталіцу, за мяжу.

Кароткія, дынамічныя апавяданні-падзеі, гратэскныя апавяданні-дыялогі, у асноўным пра закасцяненых чыноўнікаў, апавяданні-роздумы, з касцельнымі вежамі і прэзідэнцкімі выбарамі на фоне. Астравец – майстар кароткай формы са сваім адметным, пазнавальным стылем. Адначасова нельга не папярэдзіць пра пэўную манатоннасць у форме і змесце, монатэматычнасць. Аўтар не стамляецца паказваць нам наш нацыянальны каўтун, не саромеецца сваіх усходніх фобіяў ці мілых пананізмаў у тэкстах – вядома, ён жа гарадзенец, хай сабе і не карэнны.

Назва, традыцыя ўжо, уводзіць у зман: у папярэдняй кнізе – «Кактэйль Молатава» – не было кактэйляў, у гэтай – толькі адзін сіямскі кот Базыль і адзін Папа Рымскі Бенедыкт на амаль 250 старонак. Яны эпизадныя героі, сімвалы ці, хутчэй, мімавольныя саўтары.

Старэйшыя чытачы знойдуць тут настальгічныя, але не надта вясёлыя ўспаміны з часоў скону Краіны Шчасця і першых гадоў незалежнасці, смярдзючыя Ікарусы і дэфіцыт. Маладзейшыя – цікавосткі з нядаўняга мінулага, якое можа падавацца ім калі і не фантастычным, то напэўна незвычайным. З маіх назіранняў у Польшчы: «Мама, а праўда, што калісьці ў Аўшоне на паліцах быў адно толькі уксус?» – пытаецца на вуліцы хлопчык.

Вышукванне, ці нават адшыфраванне асобаў, падзеяў, месцаў, пра якія Астравец амаль ніколі не піша наўпрост, – асалода для чытача. Асабліва пры добрай каве, якой, згодна з кнігай, так не хапала аўтару ў дзевяностаыя.

Лёша Шота, t-styl.info

«Рэчы та ці вы» Дзмітрыя Плакса

Дзмітры Плакс. Трыццаць тэкстаў. – Мінск: Медысонт, 2009. – 66 с. (Бібліятэчка часопіса «Дзеяслоў»)

«Трыццаць тэкстаў» – кніга Дзмітрыя Плакса, пісьменніка, журналіста і перакладчыка. Ужо сама яе назва маніфестуе незвычайнасць і пэўнага кшталту эксперыментальнасць гэтага зборніка як літаратурнай з'явы. У чым жа палягае гэтая незвычайнасць і эксперыментальнасць? Што падштурхне чытача сказаць сабе: «Такога я шчыра не чытаў»? На гэтыя пытанні можна даць некалькі адказаў, і ўсе яны праўдзівыя ў дачыненні да гэтай кнігі.

Літаратурная форма. Вызначаючы ўласныя літаратурныя творы як «тэксты», аўтар можа імкнуцца сцерці ўсе перадвызначэнні жанру і формы і тым самым даць новаму тэксту магчымасць быць свабодным ад умоўнасцяў, канонаў... Творы, змешчаныя ў кнізе Плакса, – гэта паззія, толькі нейкага іншага, не зусім звычайнага кшталту. Паззія, у якой адсутнічае рыфма, а больш важнае месца займае запаволена-флегматычны рытм, яркі вобраз, спосаб арганізацыі словаў.

Таму ў дадзеным выпадку ўмоўнае вызначэнне «тэкст» паказвае на пошук аўтарам новага азначэння жанру для сваіх твораў. Сам Дзмітры Плакс часам называе ўласныя тэксты «рэчы та ці вамі», звяртаючы ўвагу і на форму, і на змест твораў, і на слоўную гульню, што ляжыць у іх аснове.

Кожны «тэкст» суправаджаецца малюнкам: фотаздымкам, сняжынкай, складзенай з радкоў таго ж «тэксту», хаатычна рассыпаных літараў «тэксту». Па вялікім рахунку, «тэкстаў» у кнізе не трыццаць, а шэсцьдзесят, бо і кожны фотаздымак, і кожную адмысловую «сняжынку» можна таксама лічыць тэкстам. У творах адсутнічаюць традыцыйныя знакі прыпынку, але аўтар расставіла акцэнтныя з дапамогай іншых, новых сродкаў: дадатковых прабелаў паміж словамі і ў словах: «...ці то свінец ці то чарніцы вы сы па лі ся»; памеру літар: «...час прайшоў штуршок гіне зноў прыйшоў скуру скінем...»; перастаноўкі складоў у словах: «...высакамоўна друзлага цела глудзуда гожага ПРЫ». Часта аўтар выкарыстоўвае і гульні словаў (на яго працуюць амаформы, амафоны і амографы): «...па крузе замазаў амаль-

гамай замураваў мурашамі па скуры амаль гамай сонечнага спектру...»; а таксама ўжывае ўсім вядомыя моўныя штампы ў новым сэнсе і кантэксце: «за словамі за думкамі зласлоўнымі задумкамі за гарамі за лясамі самалёт збудуем самі...»

Незвычайным падаецца і сам ход думак аўтара, яго высновы і асацыяцыі. Мова: прадмет і фармальны, і ідэйны пошукаў. Плакс разважае і пра сродкі, якіх не хапае мове для дасканаласці, і пра моўную ідэнтычнасць народа.

Кніга Плакса паказвае і новы спосаб мыслення, і новыя формы выказвання думак. А гэтага дастаткова чытачу, каб сказаць: «Такога я шчыра не чытаў». Або хаця б: «Ніколі не бачыў у кнігах сняжынак з літар і радкоў».

Марына Весялуха

Валянцін АКУДОВІЧ: «Знайсці свой жанр...»

☪ (Пачатак на стар. 1)

ці то паэмы, ці то раманы, ці ствараць драматургію. А ў чалавека талент, можа, «завостраны» пад эпас (меладраму, сатыру альбо яшчэ што заўгодна). Мне не складана прывесці даволі прыкладаў з беларускай літаратуры, дзе добра бачна, як пісьменнік размінуўся са сваім жанрам. Бадай той жа лёс чакаў і мяне, каб я нарадзіўся год на дваццаць раней, калі эсэ (як легітымнага жанру) у беларускай літаратуры практычна не існавала. Бо і стыль майго жыцця, і лад майго мыслення, і сугestia майго пісьма наскрозь ды татальна эсэістычныя. Таму хоць у якім іншым жанры я быў бы чужаніцай. Карацей кажучы, мне проста пашэнціла «прыйсці ў літаратуру», калі яна выбухнула эсэістыкай.

Р. С. Усё вышэйсказанае зусім не азначае, што пісьменнік мусіць абмяжоўваць сябе толькі «сваім жанрам». Але трэба ясна ўсведамляць, што адно ў «сваім» жанры ён можа выявіцца на поўніцу. Да прыкладу, Якуб Колас пісаў і вершы, і прозу, але па максімуме выявіўся толькі ў паэмах.

– «Кніганошы» стала вядома, што Вы разам з выдаўцом Ігарам Логвінавым задумалі новую выдавецкую серыю. Што гэта будучы за кнігі, калі не сакрэт? У сэнсе – да чаго рыхтавацца нашым чытачам?

– Пэўна, пра гэта публічна пакуль яшчэ і не трэба было б казаць, але калі Вы ўжо запыталіся, дык хай сабе... Найперш мушу ўдакладніць, што да ўласна задумы я дачынення не маю. Ігар Логвінаў як дырэктар выдавецтва «Логвінаў» прапанаваў мне стаць куратарам гэтага праекту, калі ў агульных рысах ён быў ужо сфармуляваны. Ідэя праекту ў тым, каб перадрукаваць усё вартае, што было ў беларускай літаратуры, прыкладам кажучы, ад «Песні пра зубра» М. Гусоўскага ў адной масавай серыі «на-роднай кніжкі» – як гэта назвалі б у XIX ст. Цяпер такі фармат называецца «покет бук» («кішэнная кніжка»). Яна мусіць быць таннай наколькі гэта магчыма, і таму ўласна тэкст не прадугледжвае ніякіх аздабленняў (прадмоваў, паслямоваў, навуковага апарату і да т. п.) – толькі кароткія звесткі пра аўтара і ягоны час (ці

эпоху). Пакуль умоўна сфармавана каля 100 пазіцыяў (спіс адкрыты і рухомы), якія падзеленыя на два блокі. Першы блок ахоплівае творы пісьменнікаў, якія ўжо належаць гісторыі, другі складаюць перадрукі найлепшых кніг прыкладна апошніх трыццаці гадоў. Яшчэ адна істотная задача (мэта) праекту – гэта каб кнігі серыі трапілі ў бальшыню кнігарняў па ўсёй Беларусі. Дарэчы, рабочая назва серыі «Я кнігу маю» – спадзяюся, чытачу «Кніганошы» не трэба тлумачыць яе паходжанне.

Мне гэты праект безумоўна падабаецца – таму я і пагадзіўся ў ім удзельнічаць. Але як засведчыла практыка першых месяцаў працы над ім – зрушыць гэткае камяніска з гары, каб потым яно ўжо «само» кацілася, будзе вельмі не проста. Прынамсі пакуль выдавецтва ўсё яшчэ ніяк не можа запусціць ужо лічы падрыхтаваныя кнігі ў друк. Зразумела, праблема, як заўсёды, у грашах. Таму набіраемся трывушчасці, каб далей шукаць сродкі з верай, што рана ці позна, але ў нас усё атрымаецца. Бо задума вартая таго, каб ёй здзейсніцца.

■ КАНТАКТЫ

Пададзеныя ў бюлетэні кнігі Вы можаце замовіць непасрэдна ў выдаўцоў па наступных кантактах:

Кніжныя серыі:

«Бібліятэчка «Дзеяслова»,
«Кнігарня пісьменніка»,
«Бібліятэка «Бацькаўшчыны»,
e-mail: knihanosza@gmail.com,
тэл.: +375 17 200 70 27

«Гарадзенская бібліятэка»,
e-mail: dzmuchavec@gmail.com,
тэл.: +375 29 133 87 17

ІП «Логвінаў»,
e-mail: logvinovpress@mail.ru,
тэл.: +375 29 667 47 57

ПУП «Кнігазбор»,
e-mail: bkniha@tut.by,
тэл.: +375 29 772 19 14

ПУП «Радзіёла-плюс»,
e-mail: siuchykau@gmail.com,
тэл.: +375 29 772 29 58

СТАА «Медысонт»,
e-mail: medisont@gmail.com,
тэл.: +375 29 623 74 10

Выдавецтва «Галіяфы»,
e-mail: bashura@rambler.ru,
тэл.: +375 29 652 00 72

Выдавецтва «Лімарыус»,
e-mail: limarius@yandex.ru,
тэл.: +375 29 679 33 36

ІП «Зміцер Колас»,
e-mail: zkolas@gmail.com,
тэл.: +375 29 623 35 65

«Кнігарня «Наша Ніва»,
e-mail: alaksandradyanko@gmail.com,
тэл.: +375 29 872 26 35

ІНФАРМАЦЫЙНЫ БЮЛЕТЭНЬ

Кніга
ноша

№ 4

ЗАСАДАВАДЫКІ: ГА "САЮЗ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ", МГА "ЗБС «БАЦЬКАЎШЧЫНА»

Інфармацыйны бюлетэнь МГА «ЗБС «Бацькаўшчына» і ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў».

Распаўсюджваецца на правах унутранай дакументацыі. Наклад 299 асобнікаў. № 4, 12.07.2010.

Адказы за нумар – А. Сачанка.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 15, 220030, тэл./факс: (+375 17) 200 70 27.

E-mail: knihanosza@gmail.com